

➔ Hoofdstuk 2

Sportdeelname: trends en stimulering

Koen Breedveld

In het sportdeelnameonderzoek zijn het afgelopen jaar belangwekkende nieuwe cijfers gepubliceerd. Onderzoekers van het SCP constateren op basis van cijfers van het CBS dat de sportdeelname na 2007 niet verder is gegroeid. De helft van de Nederlanders sport wekelijks (Tiessen-Raaphorst & Van den Dool, 2012). Onderzoekers van het Mulier Instituut komen onafhankelijk daarvan, met gebruikmaking van gegevens uit de reeks OBiN-onderzoeken, tot dezelfde conclusies (Collard & Hoekman (red.)(2013)). Wel constateren zij dat de sportdeelname in 2012 op een iets hoger peil lijkt te liggen dan in 2011. Onduidelijk is nog of dit het begin is van een nieuwe opwaartse trend, of dat er vooral toeval in het spel is. Bij onze zuiderburen lijkt de situatie momenteel iets gunstiger: volgens Scheerder et al. (2013) is de sportdeelname in Vlaanderen stelselmatig gestegen, ook in het laatst onderzochte tijdvak 1999-2009.

Over de Nederlandse markt constateren onderzoekers van het marktonderzoeksbureau GfK dat die nog volop groeikansen biedt (Hendriksen & Hoogwerf, 2013). Uit de calculaties van het bureau komt naar voren dat Nederland 4,6 miljoen

II Publicaties en onderzoeken

niet-sporters kent. Een kwart daarvan (1,2 miljoen) zegt wel te willen sporten. Verder zegt 1,7 miljoen dat ze onder bepaalde condities alsnog zou willen sporten en dan is er nog de resterende 1,7 miljoen niet-sporters die aangeeft dat 'niets hen kan overhalen om meer te gaan sporten'. Als sportverenigingen ondernemender gaan denken, vraaggerichter worden en hun lidmaatschappen flexibiliseren, zou een verdere groei haalbaar moeten zijn, aldus de onderzoekers. De uitkomsten uit het GfK-onderzoek (de *Sportersmonitor*, die het bureau voor NOC*NSF ontwikkelde) en de uitkomsten uit de *SportAanbiedersMonitor* (die het Mulier Instituut ontwikkelde voor NOC*NSF, zie hoofdstuk 5) zijn overigens door de sportkoepel samengebracht in één publicatie: *Wie is de sporter?* (Daamen et al., 2013).

De sport is niet de enige maatschappelijke sector waarin getracht wordt de deelname te vergroten. Ook de cultuur worstelt met de doelstelling om meer mensen te interesseren voor 'kunst'. Op basis van een groot onderzoek uit 2009 onder 1.500 Nederlanders komt het SCP tot de conclusie dat 'het kwam er gewoon niet van' de meest gehoorde reden is om niet te participeren in culturele activiteiten (Van den Broek, 2013). De kunstwereld staat voor een opgave om 'de interesse van de niet sterk geïnteresseerden aan te wakkeren'. Sport en cultuur hebben meer met elkaar gemeen dan men geneigd is te denken.

Kansen om de sportdeelname te vergroten liggen er in het gebruik van *social media* (zie Wisse & Elling, 2013) en in het aanhaken bij de behoefte om samen met leeftijdsgenoten actief te zijn en iets te ondernemen (zie Elling et al., 2012 en De Gruijter et al., 2013). Onderzoekers van het NIVEL hebben meer stelselmatig gekeken naar wat succesvolle interventies zijn (Ooms & Veenhof, 2013). Op basis van vragenlijsten onder deelnemers en groepsinterviews constateren zij dat van acht onderzochte 'Sport en Bewegen in de Buurt'-concepten, er drie daadwerkelijk hebben aangezet mensen meer te laten bewegen. Dat zijn: 'Run to The Start', waarin mensen gaan hardlopen als voorbereiding op een hardloopevenement; 'Wandelfit', een wandelprogramma dat wordt afgesloten met een wandelevenement; en de 'Zaalvoetbalacademie', een project van twaalf weken waarin jongeren training krijgen van trainers of spelers van de lokale zaalvoetbalvereniging. De meeste onderzochte sportconcepten blijken nauwelijks 'inactieve' mensen te bereiken. Deelnemers deden veelal al voldoende aan lichaamsbeweging voor ze startten met de programma's.

Het afgelopen jaar is er veel aandacht geweest voor specifieke condities die (indirect) kunnen bijdragen aan het vergroten van de sportparticipatie. NISB en Taskforce Belemmeringen Sport en Bewegen in de Buurt (2013) bracht in kaart welke wettelijke belemmeringen organisaties en gemeenten kunnen hinderen om te werken aan verhoging van de sportdeelname. De conclusie van het rapport is dat het met 'het aantal belemmeringen die (direct) zijn gerelateerd aan wet- en regelgeving meevalt', maar dat de 'sportsector dikwijls belemmerd wordt door de

onbekendheid met, of soms het ontbreken van, relevante informatie en goede voorbeelden'. Kansen voor sportstimulering liggen er in de inzet van combinatiefunctionarissen. Volgens tellingen van BMC/SGBO neemt het aantal daarvan stelselmatig toe (zie Van den Heuvel et al., 2012). Nader onderzoek naar de betekenis van de inzet van combinatiefunctionarissen voor de lokale praktijk laat doorgaans zien dat die betekenis positief is, al vergt dat het nodige van de betrokken organisaties en gemeenten (zie de drie rapportages onder auspiciën van Von Heijden, en zie ook Broeders et al., 2012). Schipper-van Veldhoven et al. (2012) schetsen in een gevarieerde en meer publiekgerichte uitgave het belang van een 'pedagogisch perspectief' om op jeugdige leeftijd de basis te leggen voor een leven lang sporten.

Verhoging van sportdeelname is een loffelijk streven. Immers, sport is hartstikke leuk om te doen (toch?) en vertegenwoordigt zo een waarde in zichzelf (plezier, trots, voldoening). Voor politici en beleidsmakers is die waarde echter in zichzelf onvoldoende om te investeren in sport. Om dergelijke investeringen te rechtvaardigen, dient sport bij te dragen aan maatschappelijke doelen als de verbetering van de volksgezondheid of de cohesie in de samenleving. Volgens Jeroen Vermeulen en Paul Verweel van de Universiteit Utrecht (2013) zijn de Krajicek Scholarships een goed voorbeeld van hoe sport maatschappelijk van betekenis kan zijn. Jongeren krijgen daarin kansen om zich te ontwikkelen, in ruil voor hun inzet als vrijwilliger op een van de Krajicek Courts. De betreffende jongeren hebben daar baat bij, zowel materieel als wat betreft hun ontwikkeling in sociale zin, zo constateren de onderzoekers. De onderzoekers baseren zich hiervoor op literatuurstudie en uitkomsten van gesprekken met de jongeren zelf. Op basis van meer cijfermatige analyses betoont Lub (2013) zich kritischer op het vermogen om door sport een bijdrage te leveren aan buurtleefbaarheid. 'Harde' cijfers over overlast, geweld en criminaliteit blijken dikwijls weinig aan verandering onderhevig door de aanleg van trapveldjes, et cetera. Uiteraard kunnen directbetrokkenen zoals de Krajicek Scholars positief terugkijken op het project waaraan ze deelnamen, maar de impact en 'olievlekwerking' van die projecten is wellicht minder groot dan door beleidsmakers wordt gehoopt en verwacht. Verwacht mag worden dat dit thema – Hoe is de sport maatschappelijk van betekenis en hoe groot is die betekenis precies? – de aankomende jaren nog een belangrijk onderzoeksthema zal blijven (zie ook paragraaf 7.4 over de maatschappelijke betekenis van sportevenementen).

2.1 Statistieken en trendstudies

- Bruijn, K. de, Vermeulen, T., Korteweg Maris D., Rooijackers, M., Most, K. van der, Meulen, J. van der & Noort, U. van der (2012). *Tendrapport toerisme, recreatie*

en vrije tijd 2012. Nieuwegein: NRIT Media.

- Collard, D. & Hoekman, R. (red.)(2012). *Sportdeelname in Nederland: 2006-2011. Factsheet*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Collard, D. & Hoekman, R. (red.)(2013). *Sportdeelname in Nederland: 2006-2012. Factsheet*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Hendriksen, T. & Hoogwerf, I. (2013). *Sportersmonitor 2012*. Dongen: GfK.
- Ooms, L. & Veenhof, C. (2013). *Evaluatie Pilotfase concepten Sport en Bewegen in de Buurt 2011-2012. Resultaten procesevaluatie en monitorstudie*. Utrecht: NIVEL.
- Scheerder, J., Vandermeerschen, H., Borgers, J., Thibaut, E. & Vos, S. (2013). *Vlaanderen sport! Vier decennia sportbeleid en sportparticipatie*. Gent: Academia Press.
- Tiessen-Raaphorst, A. & Dool, R. van den (2012). *Factsheet ontwikkeling van sportparticipatie, verenigingslidmaatschap en vrijwilligerswerk in de sport na 2007*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).

2.2 Betekenisgeving en beleving

- Broek, A. van den (2013). *Kunstminnend Nederland? Interesse en bezoek, drempels en ervaringen. Het culturele draagvlak, deel 12*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).
- Daamen, T., et al. (2013). *Wie is de sporter? Sportersmonitor, SportAanbiedersmonitor 2012*. Arnhem: NOC*NSF.
- Wisse, E. & Elling, A. (2013). *Factsheet Sport en Sociale media. Resultaten Nationaal Sport Onderzoek 2012*. Utrecht: Mulier Instituut.

2.3 Sportstimulering

- Bakker, H. (red), Takken, K., Cevaal, A. & Timmer, B. (2012). *Naar een positief sportklimaat. Plezier in sport voor iedereen*. Bilthoven: Stichting NSA.
- Elling, A., Rens, F. van & Smits, F. (2012). *'Om mijn hersenen te trainen en voor de gezelligheid'. Motieven voor en opbrengsten van deelname aan kennismakingscursussen bridge*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Gruijter, M., de, Hermens, N., Hermens, Nederland, T. & Toorn, J. van den (2013). *Meer senioren bewegen en sporten in Rotterdam. Onderzoek naar effectieve methoden om het bereik en de motivatie van inactieve senioren te vergroten*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Schipper-van Veldhoven, N., Palen, H. van der, Kerk, J. van der & Schuijers, R.

(red.)(2012). *Goud in elk kind. Jeugdsport in een pedagogisch perspectief*. Deventer: ...daM Uitgeverij.

- Steen, A. van der, Weinberg, G. & Groothuijse, L. (red.)(2012). *Sport Alliantie Rosmalen 5 jaar. Een samenspel van sport, onderwijs en wijken*. Rosmalen: Sport Alliantie Rosmalen.
- Theeboom, M., Bogaerts, M., Francq, A. & Melis, S. (red.)(2012). *Hoge sprongen, lage drempels. Hoe Jespo als jeugdsportorganisatie werkt aan (langdurige) participatie van kansengroepen en diversiteit*. Antwerpen: Jespo vzw.

2.4 Buurtsportcoaches en combinatiefunctionarissen

- Broeders, A.M., Broenink, N., Duijvestijn, P., Fransen, N. & Wolswinkel, L. (2012). *Opvoeden samen met de buurt. Buurtanalyse en eindconclusies*. Amsterdam: DSP-groep.
- Heijden, A. von (Mulier Instituut), Boers, E. (Kennispriktijk), Hakkers, S. (Mulier Instituut) & Hilhorst, J. (Kennispriktijk)(2012). *Impuls lokaal bekeken: verbinders in de tweede tranche. Verdiepingsonderzoek naar effecten én processen van de inzet van combinatiefunctionarissen*. Utrecht/Nijmegen: Mulier Instituut/Kennispriktijk - voor sport, onderwijs en gezondheid.
- Heijden, A. von & Kalmthout, J. van (2012). *De impuls van een combinatiefunctio- naris. 2-meting*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Heijden, A. von (Mulier Instituut) & Leijenhout, M. (Kennispriktijk)(2013). *Wat zien gemeenten in een buurtsportcoach?* Utrecht/Nijmegen: Mulier Instituut/ Kennispriktijk - voor sport, onderwijs & gezondheid.
- Heuvel, A. van den, Heijkoop, C. & Jong, M. de (2012). *Samenvatting monitor Impuls brede scholen, sport en cultuur over 2011. Rapportage 4-meting 1e tran- chegemeenten, 3-meting 2e tranche gemeenten, 2-meting 3e tranche gemeen- ten en 1-meting 4e tranche gemeenten*. Den Haag: Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG).
- Lub, V. (2013). *Schoon, heel en werkzaam? Een wetenschappelijke beoordeling van sociale interventies op het terrein van buurtleefbaarheid*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- NISB & Taskforce Belemmeringen Sport en Bewegen in de Buurt (2013). *Actie- programma Taskforce Belemmeringen Sport en Bewegen in de Buurt*. Ede: Task- force Belemmeringen Sport en Bewegen in de Buurt.
- Vermeulen, J., Verweel, P. & Veen, E. van (2013). *Een voorbeeld voor jongeren in de wijk. De betekenis van de Krajicek Scholarship*. Den Haag/Utrecht: Richard Krajicek Foundation/Universiteit Utrecht.

2.5 Masterscripties

- Bedaf, A. van (2012). *Table tennis, is that a sport? The image of a sport as a predictor of the intention to participate*. Wageningen: Wageningen University, Leisure, Tourism and Environment.
- Dijkstra, M. (2012). *Exploring empathy and emotional contagion in football*. Groningen: University of Groningen, Human Movement Sciences.
- Hieltjes, M.T.H. (2013). *The 'Trickle-down-effect': Should sporting heroes bare their souls? A study on the role of storytelling in the effect of sporting heroes on sport participation behaviour*. Tilburg: Tilburg University, Leisure Studies.
- Notté, R. (2012). *Sport is goed, sporten is gezond, een sporter is aantrekkelijk. Ik sport niet. Onderzoek naar de werking van agency; verzet tegen een dominant discours. Een kritisch kwalitatief onderzoek naar de betekenisconstructie van niet-sporters*. Utrecht: Universiteit Utrecht, Sportbeleid & Sportmanagement.
- Pulles, I. (2013). *Afstudeerscriptie sociologie. Deel 1: socialisatie in het sporten in verenigingsverband en het beoefenen van basketball? Deel 2: evaluatie van lespakket be a star*. Nijmegen: Radboud Universiteit Nijmegen, Sociologie.
- Riezebos, R. (2012). *Sport participation, physical fitness and motor skills in low and high socioeconomic status children with and without learning disabilities*. Groningen: University of Groningen, Human Movement Sciences.
- Witteveen, N. (2012). *Empathy and emotional contagion in volleyball*. Groningen: University of Groningen, Human Movement Sciences.